

Charlotte De Groot

is als docente Kunstpsychologie en kunsttherapie verbonden aan de Hogeschool Gent, departement Academie en is tevens actief als beeldhouwster

lars on a hospital or on an art center, there can be no doubt about the priority. But in most cases such a choice is artificial; and it certainly does not prove that art is unnecessary. To pretend that deprived persons have only material needs is to despise them... (Arnheim 1986)

Literatuur

Altman, I. (1975) *The environment and social behavior, privacy, personal space, territory, crowding*. Monterey, CA, Brooks/Cole Publishing Company.
 Arnheim, R. (1986) 'The perceptual challenge in art education'. In: *New essays on the psychology of art*, 231-239.
 Bechtel, R.B. en A. Churchman (red.) (2002) *Handbook of environmental psychology*. New York: Wiley & Sons.
 Camic, P.M. (2008) Playing in the mud: health psychology, the arts and creative approaches to health care. In: *Journal of Health Psychology*, Vol. 13, no. 2, 287-298.
 Cogan, R. (et al.) (1987) 'Effects of laughter and relaxation on discomfort thresholds'. In: *Journal of Behavioral Medicine*, 10, 139-144.

De Groot, C. (2007) *Kunstpsychologie*. Gent: Academia Press.
 Diekstra, R.F.W. (2004) 'Stadsetiquette: over waarden, normen en collectieve zelfredzaamheid van burgers'. In: *Bijdragen aan waarden en normen*, 107-136.
 Duret-Robert, F. (1989) 'Pourquoi va-t-on dans les musées'. In: *Connaissance des arts*, 449/450, 121-127.
 Gifford, R. (2002) *Environmental psychology: principles and practice*. Colville (WA): Optimal Books.
 Levi, L. (1965) 'The urinary output of adrenalin and noradrenalin during pleasant and unpleasant emotional states'. In: *Psychosomatic medicine*, 27, 80-85.
 Maffei, L. en A. Fiorentini (1999) *Beeldende kunst en onze hersenen*. Amsterdam: Wetenschappelijke bibliotheek.
 Robertoux, P. (1970) 'Personality variables and interest in art'. In: *Journal of personality and social psychology*, 16, 665-668.
 Rubinstein, R.L. en P.A. Parmelee (1992) 'Attachment to place and the representations of the life course by the elderly'. In: *Place attachment, human behavior and environment*. New-York: Plenum, 139-163.
 Spitz, E.H. (1985) *Art and psyche: a study in psychoanalysis and aesthetics*. New Haven: Yale University Press.
 Stone, A.A. (et al.) (1994) 'Daily events are associated with a secretory immune response to an oral antigen in men'. In: *Health Psychology*, 13, 440-446.

[advertentie]

Cultuur is een basisbehoefte

Els van der Plas Cultuur biedt wat het leven waardevol maakt. Wanneer natuurrampen en oorlogen cultuur bedreigen, staan altijd mensen op die proberen het cultureel erfgoed te redden en te behouden. Van Afghanistan tot Jamaica en van Sarajevo tot Darfur. Het Prins Claus Fonds steunt deze mensen.

De vraag van *Boekman* om een mini-essay over de waarde van cultuur, kwam mij ter ore toen ik net was aangekomen in Ithaca, New York, om als *visiting scholar* aan Cornell University esthetische perceptie in moeilijke omstandigheden te onderzoeken. Een beter moment had niet gekozen kunnen worden.

Mijn eerste gedachten gingen onmiddellijk terug naar mijn werkbezoek aan Kabul. In 2004 werd de Prins Claus Prijs toegekend aan de directeur van het Nationaal Museum in Kabul, Omar Khan Massoudi. Ik reisde af naar de turbulente stad om hem zijn prijs te overhandigen, vanwege zijn professionele toewijding en moed bij het beschermen, verstoppen en redden van de beroemde museumcollectie tijdens de destructieve iconoclastische periode van de Taliban. Met gevaar voor eigen leven, en dat van zijn collegae, verstopte hij een groot deel van de collectie achter 'valse' deuren en in de kelders van het ministerie voor Cultuur (dank-

zij bevriende ambtenaren) tijdens het fundamentalistische regime. Door deze heldhaftige acties hebben ook de Nederlanders deze collectie kunnen bewonderen in de reizende tentoonstelling *Verborgene Afghanistan*, in de Nieuwe Kerk van december 2007 tot maart 2008.

Na de prijsceremonie in het zwaarbewaakte Afghaanse ministerie van Binnenlandse Zaken, bezocht ik het Museum, dat met geld van de Zwitsers en de Italianen prachtig is gerenoveerd. Een deel van de overweldigende collectie, die getuigt van de diverse culturen en religies in Afghanistan en die de Taliban niet had kunnen vinden, bevond zich op de begane grond. Maar op de eerste verdieping van het museum, in enorme zalen, lagen op de grond duizenden stukjes steen, hout en aardewerk. Het leek een eindeloos tapijt van verschillende kleurtonen, waarop mensen gehurkt de stukken bij elkaar zochten om ze later te kunnen restaureren. Dit beeld van die mensen, die met veel geduld en

Still uit *What we saw upon Awakening* door Lida Abdul, 2006, 16 mm film op DVD, courtesy Giorgio Persone Gallery, Turijn © Lida Abdul

aandacht de duizenden stukjes eeuwenoud cultureel erfgoed bij elkaar zochten, staat in mijn geheugen gegrift. Niet alleen redde het museum-personeel een groot deel van de collectie, ze restaureerden nu met zorg het vernielde deel. Dat wat de Taliban in een kwestie van minuten aan gruzelementen sloeg, kost het museum-personeel jaren om weer op te bouwen. Voor mij was deze menselijke inzet en motivatie een bevestiging dat cultuur waard is gesteund, bewaard en gered te worden.

Schoonheid verrijkt

Culturele artefacten en cultuur in de brede zin van het woord vormen ons cultureel erfgoed, vertegenwoordigen onze waarden en normen, verschaffen ons identiteit én verbeelden, interpreteren en analyseren onze historie en ons gedachtegoed. De schoonheid ervan veraangenaamt en verrijkt het leven. Of zoals Aristoteles het verwoordde: *'Beauty gives us beneficial pleasure'*. En Elaine Scarry schreef, verwijzend naar de Griekse filosofen, in 1999 in haar boek *On beauty and being just: 'Perceiving something beautiful confers on the perceiver a gift of life.'* (Scarry 1999, 69)

Cultuur biedt mensen dat wat het leven waardevol maakt: schoonheid, hoop en respect. Het genieten van een concert, het bewonderen van een schilderij, of het lezen van een mooi boek, het zijn de dingen die het leven veraangenaamen. Dat de Bosniërs in Sarajevo de

theaters tijdens de oorlog met gevaar voor eigen leven openhielden, dat de Afghanen tijdens het Talibanregime de collectie van het Nationaal Museum verstopten en dat schilders ondanks het onderdrukkende regime van de nazi's, kritische schilderijen bleven maken, bevestigen het belang van kunst en schoonheid. Kunst en cultuur geven mensen een plek in de wereld. Culturele wortels bepalen tenslotte wie, waar en waarom je bent.

Het Prins Claus Fonds draagt deze uitgangspunten uit. Met zijn Cultural Emergency Response redt het cultuur daar waar een menselijke of natuurlijke ramp heeft plaatsgevonden. Als een Rode Kruis voor Cultuur restaureert het instortende daken van musea (National Gallery te Jamaica na orkaan Ivan in 2004), richt het uitgebrande bibliotheken in (Bibliotheek van de Centrale Universiteit in Bagdad, na de eerste aanval van de Amerikanen, 2003), en stut het wankelende moskeeën die anders verloren dreigen te gaan (Rao Rao Moskee in West-Sumatra na de aardbeving in maart 2007). Maar het Fonds steunt ook jonge kunstenaars in Rwanda en Cambodja, kunstcritici in Nigeria, dansers in Senegal en zangers in Bolivia. Want kunst van nu is het cultureel erfgoed van de toekomst.

Prachtig boek

Gedurende het schrijven van dit stuk bezocht ik de *oversized* supermarkt *Tops* in Ithaca om

Els van der Plas

is directeur van het Prins Claus Fonds

mijn boodschappen te doen. De man achter de kassa vroeg mij naar mijn kortingskaart en toen hij merkte dat ik die niet had, concludeerde hij onmiddellijk dat ik *new in town* moest zijn en vroeg me wat ik deed. Ik vertelde van mijn onderzoek naar de perceptie van schoonheid. Hij leefde op en zei dat hij zelf een heftige esthetische ervaring had gehad bij het lezen van de *Family Robinson*, een Zwitsers boek (1812) over een familie die na veel tegenspoed (een schipbreuk en het leven op een onbewoond woestijnachtig eiland) een gelukkig leven vond. 'Dat vond ik zo'n prachtig boek', zei hij gepassioneerd, 'die familie die zoveel moeilijke periodes doormaakt en uiteindelijk het geluk vindt. Het heeft op mij een enorme invloed gehad.' En terwijl hij de melk in een plastic zak deed, begon hij te huilen. Voor mij was hij, zijn verhaal en zijn emotionele reactie, een stimulans voor mijn onderzoek en voor dit stuk. De man, die tussen het aanslaan van de sla en de melk, was geroerd door herinneringen aan dit voor hem prachtige boek. Dat is wat kunst en cultuur onderscheidt van onze historische dagelijkseheid. Het blijft, het bijt zich vast in onze herinnering, en begeleidt ons door het leven.

Naast mijn esthetische onderzoek redigeer ik, tijdens mijn sabbatical, de tweede editie van het boek *The Art of African Fashion*. Dit boek, dat het Fonds uitbracht in 1998, was toentertijd een enorm succes. Het werd in drie maanden uitverkocht en er werd geregeld gevraagd om een herdruk. Nu heeft *Thames and Hudson*, een van de grootste internationale uitgeverij in de wereld, interesse om het boek in een hernieuwde vorm op de markt te brengen.

African Fashion was het eerste boek dat uitkwam in de *Prince Claus Fund Library*. Deze serie boeken brengt onderwerpen onder de aandacht die taboe zijn, uitzonderlijk of onverwacht, zoals het innovatieve ontwerp van Syrische lingerie (*The Secret Life of Syrian Lingerie*, 2008),

de culturele verbeelding van de postkoloniale optimistische tijd in Afrika (*The Short Century*, 2001), of het analyseren van de (culturele) oorzaken en gevolgen van de Darfurcrisis (*Darfur*, 2008) en de hedendaagse hippe Pakistaanse visuele cultuur (*From Mazaar to Bazaar*, 2009). De *Library* documenteert en archiveert deze vergeten en onbekende onderwerpen om ze betekenis te geven en te bewaren voor het nageslacht.

In 2008 bracht de *Library* de monografie uit van de Afghaanse kunstenares en Prins Claus-laureaat (2006) Lida Abdul. In haar werk verbeeldt ze bovenstaande; ze laat de destructie zien van oorlog, en de noodzaak van cultuur. In haar video *What we saw upon awakening* uit 2007 probeert een groep in zwart geklede mannen een ruïne met touwen omver te trekken. Hier komen de destructieve lusten van de mens en de kracht van cultuur samen. Het lukt de sterke mannen niet om de overblijfselen van wat eens een prachtig gebouw was naar beneden te halen. Abdul lijkt te willen zeggen: cultuur is en blijft. Net als Massoudi ervoor gezorgd heeft dat een groot deel van de collectie van het Kabulse museum bleef, en de man in *Tops* zijn lievelingsboek in zijn geheugen meedraagt. Het Fonds stimuleert, steunt en archiveert culturele activiteiten omdat het van mening is dat cultuur de mens levenszin geeft en zin om te leven.

Literatuur

Scarry, E. (1999) *On beauty and being just*. Princeton (NJ): Princeton University Press.